

YANGI O‘ZBEKISTONDA KEKSA AVLODNI IJTIMOIIY QO‘LLAB- QUVVATLASH MEKANIZMINING TAKOMILLASHUVI

Yormatov Faxriddin Joylovovich.

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrası
dotsenti , tarix fanlari nomzodi, faxriddinyormatov73@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada so‘nggi yillarda mamlakatimizda keksa avlodni ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash, ularni sog‘lomlashtirish ishlarini samarali tashkil etish va ularni har tomonlama qo‘llab-quvvatlash mexanizmining yanada takomillashuvi borasida amalga oshirilgan ishlar haqida ma‘lumotlar berilgan. Maqolada shuningdek, nuroniyalar hayotiy tajribasidan unumli foydalanib, o‘tkazilgan madaniy ma‘rifiy tadbirlar natijasida ko‘plab yoshlarning sog‘lom turmush tarziga qaytishi, talaygina oilalar ajrimining oldi olinishiga hamda notinch oilalarning yarashtirilishiga erishilganligi haqidagi ishlar haqida so‘z yuritilgan.

Kalit so‘zlar: Keksalar avlod, tizim, yangi O‘zbekiston, ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash, faxriylar, mexanizm, ijtimoiy himoya, piru-badavlat, otaxon va onaxonlarimiz.

Аннотация: В данной статье представлена информация о проделанной за последние годы в нашей стране работе по социальной поддержке старшего поколения, эффективной организации оздоровительной работы и дальнейшему совершенствованию механизма их всесторонней поддержки. В статье также говорилось о работе, направленной на то, чтобы в результате проведенных культурно-просветительских мероприятий с использованием жизненного опыта благообразных людей многие молодые люди вернулись к здоровому образу жизни, было достигнуто предотвращение разделения семей и примирение неблагополучных семей.

Ключевые слова: Старшее поколение, система, Новый Узбекистан, социальная поддержка, ветераны, механизм, социальная защита, богатые, отцы и матери.

Abstract: This article provides information about the work carried out in recent years in our country regarding social support of the elderly, effective organization of their health care, and further improvement of the mechanism of their comprehensive

support. The article also talks about how many young people returned to a healthy way of life as a result of cultural and educational events, using the life experience of the enlightened ones, and how to prevent the separation of families and to reconcile troubled families.

Keywords: The elderly, system, new Uzbekistan, social support, veterans, mechanism, social protection, wealth, our fathers and mothers.

Bugungi kunda globallashuv jarayonlarida dunyo aholisining umri uzayishi hamda keksa yoshdagilarning miqdori ortishi kuzatilmoqda. BMT ma'lumotlariga ko'ra, 1950 yilda dunyoda 60 va undan katta yoshdagi taxminan 200 million kishi bo'lsa, 1975 yilga kelib ularning soni 550 millionga etdi. 2025 yilga borib 60 yoshdan oshganlar soni 1 milliard 100 million kishiga yetishi kutilmoqda. 1950 yil bilan solishtirganda ularning soni 5 baravardan ko'proq oshadi, sayyoramiz aholisi esa atigi 3 baravar ko'payadi [1].

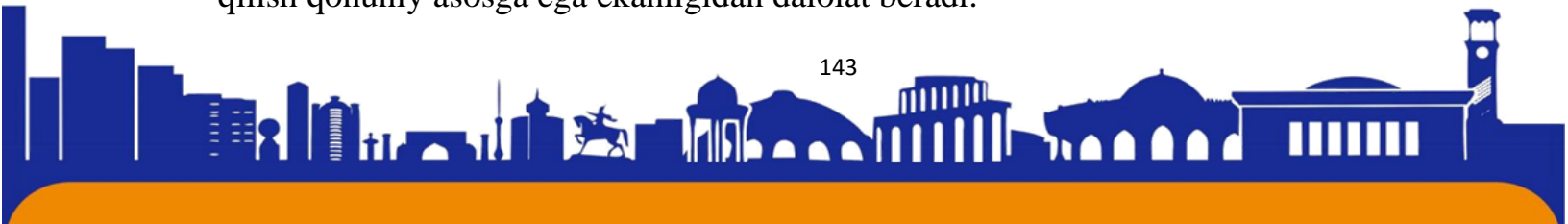
Ayni paytda, katta yoshdagi aholining eng tez o'sayotgan qatlami eng keksa yoshdagi guruh, ya'ni 80 va undan yuqori yoshdagi shaxslar hisoblanadi. 2050 yilgacha bo'lgan davrda 80 yoshdagi aholining soni to'rt martaga ko'payib, 395 millionga yetadi.

So'nggi yillarda mamlakatimizda ham keksa avlodni ijtimoiy qo'llab-quvvatlash, ularni sog'lomlashtirish ishlarini samarali tashkil etish va bo'sh vaqtlarini mazmunli o'tkazish, ijtimoiy hayotdagi faolliklarini oshirish borasida qator ishlar amalga oshirilmoqda.

Chunki xalqimiz mentalitetida o'ziga xos bo'lgan shunday insoniylik qadryatlar borki, bu qadryatlar ming-ming yillardan buyon o'z ahamiyatini yo'qotmagan.

Nuroniylarni hurmat qilish, ularga e'tibor va g'amxo'rlik ko'rsatish jamiyatimizning o'ziga xos yuksak ma'naviy va madaniy belgisiga aylangan.

Yaqindagina qabul qilingan O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 46-moddasida ham "Har kim qariganda, mehnat layoqatini yo'qotganda, shuningdek boquvchisidan mahrum bo'lganda va qonunda nazarda tutilgan boshqa hollarda ijtimoiy ta'minot olish huquqiga ega. Pensiyalar, nafaqalar, ijtimoiy yordam boshqa turlarining miqdori rasman belgilab qo'yilgan tirikchilik uchun zarur eng kam miqdordan oz bo'lishi mumkin emas" [2], deb bayon etilishi aholini ijtimoiy himoya qilish qonuniy asosga ega ekanligidan dalolat beradi.

2020 yil davlatimiz rahbari Oliy Majlisga Murojaatnomasida keksalar, jumladan, yolg'iz keksalar bilan ishlash, ularni ijtimoiy qo'llab-quvvatlash bo'yicha yaxlit va ta'sirchan tizim yaratish zarurligi, bu toifa uchun ajratilayotgan ijtimoiy to'lovlar miqdorini qayta ko'rib chiqish kerakligini alohida ta'kidlagan bo'lsa, joriy yil "Agar katta avlodning bilimi va tajribasini, uzoqni ko'ra olish fazilatlarini yoshlarimizdagi g'ayrat-shijoat, mardlik va fidoyilik bilan birlashtira olsak, ko'zlagan marralarga albatta yetamiz. Nuroniy otaxon va onaxonlarimizni har tomonlama qo'llab-quvvatlashimiz ham qarz, ham farzdir" [3], degan qat'iy chorlovlari bilan ularga bo'lgan yuksak ehtiromini namoyon etdi.

Shuningdek, respublika "Nuroniy" jamg'armasining moliyaviy imkoniyatlari yanada kengaytirilishi, buning uchun ushbu jamg'armaga byudjetdan 100 milliard so'm ajratilishi, o'zgarar parvarishiga muhtoj bo'lgan 16 mingdan ziyod keksalarga yordam berish, to'lovlar miqdorini oshirish, ko'rsatiladigan ijtimoiy xizmatlar ko'lamini kengaytirish vazifalari ham belgilab berildi.

O'zbekiston aholisining qariyb o'ndan birinigina tashkil etayotgan keksa avlod vakillarining har biri nafaqat moddiy, balki ma'nan, ruhan ham qo'llab-quvvatlanishga munosibdir. Ma'lumot o'rnida aytish joizki, 2020-yil so'ngida yurtimizda pensiya va nafaqa oluvchilarning umumiy soni 3 million 824 mingni tashkil etgan bo'lsa, ularning 2 849 118 nafari yoshga doir pensiya oluvchilar, 402 nafari Ikkinchi jahon urushi qatnashchilari, 15 nafari esa mehnat fronti faxriylaridir.

2020 yil mazkur oylik ilk bor mamlakatimiz bo'ylab yuksak saviyada tashkil etilib, unga jami 56 ming 228 nafardan ortiq keksalar qamrab olindi. Ularning 10 151 nafari kam ta'minlangan, ijtimoiy himoyaga muhtoj nuroniylar ekani esa tadbirning ahamiyatini yanada oshirdi [4].

Prezidentimiz Sh.Mirziyoyev Inson qadrini ulug'lash haqida " Inson qadrini ulug'lash – yurtimizda yashayotgan har bir odamning huquq va erkinliklari, qonuniy manfaatlarini ta'minlash demakdir.

Muhtaram urush va mehnat faxriylarini, aziz ayollarimiz hamda yoshlarimizni qo'llab-quvvatlash, ko'makka muhtoj insonlarga g'amxo'rlik ko'rsatishga alohida e'tibor beramiz" [5] deya alohida takidladilar.

2022 yil 28 yanvarda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Aholining ijtimoiy himoyaga muhtoj toifalarini moddiy qo'llab-quvvatlash tizimini yanada takomillashtirish to'g'risida" [6]gi farmoniga muvofiq 100 ga to'lgan va undan

ISSN (E): 2181-4570 ResearchBib Impact Factor: 6,4 / 2023

oshgan ijtimoiy nafaqa oluvchi shaxslar uchun har oyda – pensiyani hisoblashning bazaviy miqdorining 100 foizi miqdorida qo‘shimcha to‘lov belgilandi.

Bunda 100 yoshga to‘lgan va undan oshgan fuqarolar nafaqasiga har oyda to‘lanadigan qo‘shimcha to‘lov pensiya va nafaqa tayinlangan tashkilot orqali respublika byudjeti va byudjetdan tashqari Pensiya jamg‘armasi mablag‘lari hisobidan moliyalashtiriladi.

Ma‘lumot uchun: 2022 yilda mamlakatimizda istiqomat qilgan 35,5 milliondan ortiq aholining 3 million 162 ming nafarini (8,9 foiz) keksa avlod vakillari tashkil etdi. Ulardan 221 nafari ikkinchi jahon urushi qatnashchilari, 9965 nafari mehnat fronti ishtirokchilari, 22 745 nafari esa o‘zgalar parvarishiga muhtoj yolg‘iz keksalardir. og‘ir turmush sharoitida yashayotgan, kam ta‘minlangan 32 862 nafar keksalarning ro‘yxatlari shakllantirilib, ularga shifokorlarning retseptlariga asosan 3 oylik ehtiyojdan kelib chiqib, dori vositalari, protez-ortopediya moslamalarini olib berish hamda jarrohlik amaliyotining xarajatlarini davlat tomonidan qoplash yo‘lga qo‘yildi. “Hech kim mehr-e‘tibordan chetda qolmasin” shiori ostida 22 745 nafar o‘zgalar parvarishiga muhtoj bo‘lgan yakka-yolg‘iz va yolg‘iz yashovchi keksalarning 3565 nafariga dori-darmon vositalari, 8266 nafariga oziq-ovqat mahsulotlari, 3785 nafariga moddiy yordam berildi, 168 nafarining uy-joylari ta‘mirlandi. O‘zgalarning parvarishiga muhtoj bo‘lgan yolg‘iz keksalar va yolg‘iz yashovchi keksalarni ma‘naviy-ruhiy hamda psixologik qo‘llab-quvvatlash maqsadida 11 965 nafar oliy ta‘lim muassasalari talabalari, 1457 nafar malakali psixologlar, 6 458 nafar ko‘ngilli faol yoshlardan iborat volontyorlik guruhlari tashkil etildi. Bugunga qadar 17 218 nafar o‘zgalar parvarishiga muhtoj keksalarga 18 423 yosh volontyor yigit va qizlar birlashtirildi.

221 nafar Ikkinchi jahon urushi qatnashchilari va 9 016 nafar front ortida mehnat qilgan faxriylarga oziq-ovqat mahsulotlari, dori-darmon vositalari hamda pensiyalari va nafaqalari yetkazib berildi, 27 nafar yolg‘iz va kam ta‘minlangan Ikkinchi jahon urushi qatnashchilarining turar joylari ta‘mirlandi. Shuningdek, 100 yoshdan oshgan 516 nafar nuroniylar, 22 745 nafar yakka yolg‘iz keksalar holidan xabar olindi. Shaxsan Prezidentimiz tashabbuslari bilan boshlangan “Bir nuroniy o‘n yoshga mas‘ul” loyihasini amalga oshirish maqsadida o‘tgan davr mobaynida mahallalarda hayotiy va katta amaliy tajribaga ega bo‘lgan 16 224 nafar obro‘-e‘tiborli nuroniylar va ziyolilar 154 218 nafar ishsiz, tarbiyasi og‘ip va muammoli yoshlarga birlashtirildi. Natijada,

ISSN (E): 2181-4570 ResearchBib Impact Factor: 6,4 / 2023

nuroniylar tomonidan 470 nafar yoshlarning o'qishlarini tiklashda, 27 667 nafarining ishga joylashishlarida ko'maklashildi, 211 mingdan ortiq tarbiyasi og'ir yoshlarning to'g'ri yo'lga tushib olishlariga erishildi, 1 465 ta ajralib ketish oldida turgan yosh oilalar yarashtirildi.

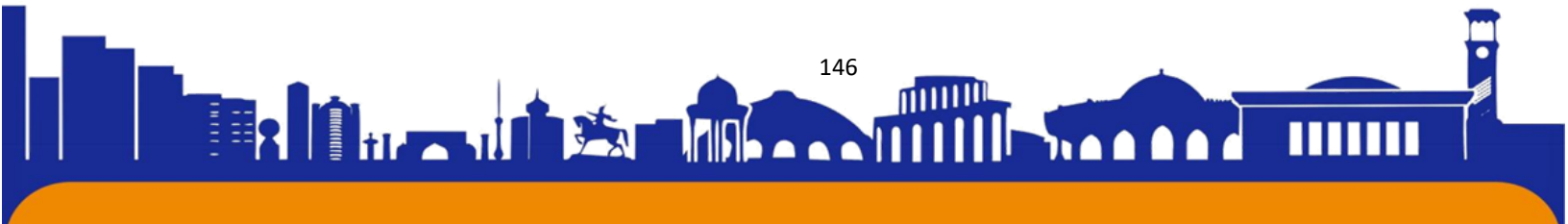
Yoshlar uchun 4 196 ta mahallada nuroniy otaxon va onaxonlar rahbarlik qilib kelayotgan 4 294 ta turli yo'nalishdagi to'garaklar faoliyati yo'lga qo'yildi. Bugungi kunda jami 44 815 nafar yoshlarni qamrab olgan to'garaklar faoliyatiga 4 635 nafar nuroniy otaxon va onaxonlar rahbarlik qilib kelishmoqda. Shu jumladan, ushbu to'garaklarga "Bir nuroniy o'n yoshga mas'ul" tamoyili asosida nuroniylarga biriktirilgan muammoli, ishsiz va tarbiyasi og'ir yoshlar ham jalb etildi.

Jumladan, 2022 yilda 965 ming nafar nuroniy bepul tibbiy ko'rikdan o'tkazildi, 23 ming nafar nuroniy dori-darmon va oziq-ovqat bilan ta'minlandi, 21 mingdan ortiq nuroniylar sanatoriylarda sog'lomlashtirildi, 19 ming nafari reabilitatsiya texnik vositalari bilan ta'minlandi, 118 ming nafar nuroniylarga boshqa turdagi moddiy yordamlar ko'rsatildi, 221 nafar ikkinchi jahon urushi qatnashchilari va yakka yolg'iz keksalarning uy-joylari ta'mirlab berildi, 1 milliondan ortiq nuroniylar uchun mamlakatimiz bo'ylab sayohatlar tashkil etildi.

Nuroniylar hayotiy tajribasidan unumli foydalanib, o'tkazilgan madaniy ma'rifiy tadbirlar natijasida 155 mingga yaqin profilaktik hisobda turgan yoshlarning sog'lom turmush tarziga qaytishiga, 22 mingdan ortiq oilalar ajrimining oldi olinishiga hamda 3 mingdan ortiq notinch oilalarning yarashtirilishiga erishildi [7]. 2023 yil 11 mart kuni O'zbekiston Respublikasi Prezidentining

"Keksa avlod vakillarini har tomonlama qo'llab-quvvatlash hamda ularning ijtimoiy faolligini oshirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risidagi 92-sonli qarori" ning e'lon qilinishi bu ishlarning mantiqiy davomi sifatida muhim ahamiyat kasb etadi. qarorga ko'ra O'zbekiston faxriylarining ijtimoiy faoliyatini qo'llab-quvvatlash "Nuroniy" jamg'armasining faoliyatini jadallashtirish borasidagi ustuvor yo'nalishlari etib qo'yidagilar belgilandi.

a) yoshlarni Vatanga muhabbat, ezgulik, shukronalik, mehnatsevarlik, milliy va umummilliy qadriyatlarga hurmat ruhida tarbiyalash uchun «Bir nuroniy o'n yoshga

mas'ul» tamoyilini joriy etish orqali nuroniylarning katta hayotiy tajribasidan keng va samarali foydalanilishini tashkil etish;

b) vazirlik va idoralar, xo'jalik birlashmalari, tashkiliy-huquqiy shaklidan qat'iy nazar, korxonalar va tashkilotlardagi Faxriylar kengashlari faoliyatini muvofiqlashtirish;

v) Ikkinchi jahon urushi qatnashchilari, urush orti mehnat faxriylari va o'zgalar parvarishiga muhtoj bo'lgan yakka-yolg'iz nuroniylar hamda "Hech kim mehr va e'tibordan chetda qolmasin" shiori ostida ijtimoiy himoyaga muhtoj bo'lgan keksalar holidan doimiy xabar olish tizimini tashkil qilish va ijtimoiy himoya dasturlari doirasida davlat xizmatlari ko'rsatilishini ta'minlashda ko'maklashish;

g) nuroniylarning ijtimoiy faolligini oshirish maqsadida «Nuroniylar maskani» majmualarida va mahallalarda turli madaniy-ma'rifiy tadbirlar o'tkazish;

d) keksalarga tizimli ravishda jismoniy tarbiya va sport bilan shug'ullanishlari uchun zarur sharoitlarni yaratib borish;

ye) fuqarolar yig'inlari raislarining keksalar va faxriylar ishlari bo'yicha maslahatchilarining samarali faoliyat ko'rsatishini ta'minlash;

j) tadbirkorlikka va ijtimoiy foydali mehnatga jalb etilgan boy hayotiy va kasbiy malakaga ega bo'lgan faxriylarni har tomonlama qo'llab-quvvatlash.

Xulosa sifatida shuni alohida takidlash kerakki, Yangi O'zbekistonda yoshi ulug'piru-badavlat otaxon va onaxonlarimizning huquq va manfaatlarini taminlash hamda keksalar avlodni ijtimoiy qo'llab-quvvatlash mexanizmining takomillashuvi natijasida ijobiy ishlar bajarilmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar.

- 1.wiarts.ru Yurisprudensiya
2. <https://lex.uz/uz/docs/-6445145>
3. <https://president.uz/uz/lists/view/4057>
4. Ijtimoiy hayot 14 Aprel 2021
5. Yangi O'zbekiston gazetasi. 2022 yil 1.01.
6. Yangi O'zbekiston gazetasi. 2022.29.01
7. (Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 11.03.2023 y., 07/23/92/0137-son)

